

Marge Rennit
Tartu Linnamuuseum

**ICR ja ICTOP aastakonverents „Facing the New Political Realities: Rethinking Training for Regional Museums“ (konverentsi veebileht <https://www.icr2018ictop.com/>)
Uus-Meremaa, Auckland ja Wellington, 5.-9. novembril 2018**

Olen ICOMi liige aastast 2003, 2017. aastal liitusin selle alakomitee ICRga. **ICR (International Committee for Regional Museums) ja ICTOPi (International Committee for the Training of Personnel) koostöös korraldatud aastakonverents „Facing the New Political Realities: Rethinking Training for Regional Museums“ peeti Uus-Meremaal 5.-9. novembril 2018 (vt konverentsi veebilehte <https://www.icr2018ictop.com/>).**

Osalesin 1.-3.11 ka konverentsi-eelsel tuuril Uus-Meremaa Põhjaosaare põhjaosas, kus külastasime arvukalt kohalikke muuseume, tutvusime ekspositsioonide ja muuseumide tegevusega üldiselt ning kohtusime nende muuseumite töötajatega.

Konverents algas 5.11 Aucklandis, 7.-8.11, liikusid konverentsil osalejad bussiga üheskoos riigi pealinna Wellingtoni, mis asub 650 km Aucklandist lõuna pool. 9.11 lõppes konverents Wellingtonis, Uus-Meremaa rahvusmuuseumis Te Papa. Teel Wellingtoni toimus arvukalt kohalike muuseumide külastusi, samuti peeti sealsetes muuseumites mitmed ettekannete sessioonid. Kokku kuulati konverentsil nelja võtmeesineja loengut (nende hulgas Gorana Horjan, Zagrebi Etnograafia muuseumi direktor, Sue Hodges, kultuuripärandiga tegeleva rahvusvahelise organisatsiooni ICOMOS juhte jt) ja 34 ettekannet konverentsil osalejatelt, nende seas ICR ja ICTOP liikmed ning Uus-Meremaa muuseumide esindajad.

Osalesin konverentsil ettekandega teemal "The ambitions of regional museums to preserve local identities in the context of social change: a case of Tartu City Museum". Rääkisin Tartu Hiinalinna aedadest ja linnamuuseumi koostööst kogukonna aktivistidega, rõhutasin vajadust erinevate oskuste ja ettevalmistusega töötajate järele seoses muutunud ootustega (regionaal)muuseumide tegevuses. Ettekanne sai hea vastuvõtu ja tagasiside.

Gorana Horjan (Horvaatia) rääkis oma võtmeettekandes Horvaatia muuseumide madalast rahastamisest võrreldes riigi teiste kultuurisektoritega ja selle põhjustest, samuti probleemidest EL investeringute taotlemisel. Suureks probleemiks on saanud end muuseumiteks nimetavate külastuskeskuste suured investeringud läbi EL fondide – need keskused pole oma tegevuses jätkusuutlikud, samuti devalveerivad nad muuseumide nimetust.

Teine võtmekõneleja Sue Hodges (Austraalia, ICOMOS) arutles muuseumide ja nende vastutuse üle ajaloo interpreteerimisel. Muuseumid on tema sõnul "ohulikud" kohad, kuna kontrollivad jutustatud lugusid. Koostöö kogukonnaga on siin hädavajalik, muuseumi kuraatoril on võimalik luua side paiga ja kogukonna vahel.

Maori kogukonna liige Puawai Cairns (Uus-Meremaa, Wellingtoni rahvusmuuseum Te Papa) rääkis, kuidas maori suguharude liikmed hoiavad sidet oma esemetega muuseumi kogudes. Nad käivad neid vaatamas ja muuseum võimaldab seda igati.

Mitmed ettekandjad tutvustasid museoloogia õpet, täiendõpet ja tasustatud praktika (internship) võimalusi oma riigis. Muuseumide arvu hüppelisest kasvust Hiinas rääkis Liu Ping (1983 – 467, 2016 – 4873 muuseumi). Museoloogiat õpetatakse 50 Hiina kõrgkoolis. Jaapanis on muuseumis kuraatorina töötamisel nõutav BA tase museoloogias. Samas aga leiab erialast tööd vaid 0,6% igal aastal Jaapanis museoloogiat BA tasemel õppinud 10 000-st ülipilasest. Tasustatud praktikast Uus-Meremaa suuremates muuseumites rääkisid mitmed ettekandjad, esindades nii muuseumi (Linda Tyler, Tamara Patten) kui praktikandi (Emily Hames) vaatenurka.

Osa ettekannetest tutvustas kogukonnaga koostöös läbi viidud projekte. Nt Tuulia Tuomi (Soome, Hämeenlinna muuseum) rääkis 19. sajandi stiilis ilupeenra rajamisest ja selle hooldamisest koos kogukonna liikmetega muuseumi aias. Esmapilgul väike projekt liitis kümnekond kogukonna liiget ja pakkus ühistegevust. Järgmisel aastal on otsustatud aiaprojekti jätkata ürdiaia rajamisega.

Alison Wishart (Austraalia) rääkis tehnoloogia kasutamisest töötajate erialasel arendamisel. Austraalias on ca 3000 muuseumi, neist 80% on regionaalmuuseumid, mis sageli on alarahastatud. Väikeste muuseumide töötajatel on võimalik ühiselt jälgitavate videoülekannete kaudu saada osa kaugel asuvates keskustes toimuvatest erialastest konverentsidest ja loengutest ning saada sel viisil ka erialaseid konsultatsioone. Nii on loodud töötajate erialase täiendamise regionaalseid keskusi, niisugust tuge vajavad arhiivide, muuseumide, galeriide, raamatukogude töötajad.

Tähelepanekuid Uus-Meremaast ja selle muuseumitest

Uus-Meremaa, maori keeles Aoteaora, asub kahel suurel (Põhjasaar ja Lõunasaar) ning 600 väiksemal saarel. Saared asustati inimeste poolt alles ca 800 aastat tagasi. Esimesed asukad olid Polüneesia saartelt saabunud maorid. Eurooplaste sisseränd algas 18. sajandi teisel poolel pärast Briti maadeavastaja James Cooki saarel maabumist aastal 1769. Novembris 2018 on elanike üldarvuks nimetatud 4,9 milj. Tänapäevaks on rahvastiku struktuuris eurooplased selgelt ülekaalus (74%), nende kõrval on 14,9% maore ning 11,8% Aasia päritolu ja 7,4% Vaikse ookeani saartelt saabunud sisserändajad (2013. aasta andmed). Ühes konverentsi avaettekandes nimetati uusmeremaalasi *Nation of immigrants*.

Uus-Meremaa uhkuseks on pikaajalisest isolatsioonist tingitud eripärane loodus ning ainulaadne maoride kultuuripärand. 1970.-80ndatel aastatel arenes liikumine eurotsentrismi vastu ning maoride keele ja kultuuri tunnustamise eest, 1987. aastal sai maori keelest teine ametlik riigikeel. Aastaks 2018 on maori keel ja kultuur nähtav ja respektieritud, seda võis tajuda nii igapäevaelus kui nähtud muuseumites.

Uus-Meremaal on kokku umbes 450 muuseumit, neist vaid 150s toimetavad tasustatud töötajad (neid kokku 3500), ülejäänutes teevad töö vabatahtlikud (neid on hinnanguliselt 7 000-10 000 inimest). Vanim muuseum tegutseb aastast 1841. Need andmed pärinevad Uus-Meremaa muuseumide assotsiatsiooni juhi Phillipa Tockeri ettekandest. Konverentsi käigus ja ringsõitudel

külastasime Põhjaasaare muuseume – nii suuri keskmuseume Aucklandis ja Wellingtonis kui arvukalt väikseid ja keskmise suurusega kohamuuseume väljaspool suurlinnasid.

Uus-Meremaa muuseumites nähtud näitused olid reeglina sisukad ja teemasse süvenevad, valminud põhjaliku kuraatoritöö tulemusel. Eksponeerimise meelisvahendiks on detailirohked ja elutruud lavastused, hulgaliselt on kasutatud mannekeene. Rikkalikult on ekspositsioonides ka originaalesemeid. Esimese maailmasõja teema olulisus ilmnes paljude muuseumide ekspositsioonides, see polnud seotud üksnes 100 aasta möödumisega esimese maailmasõja sündmustest. Esimeses maailmasõjas osalenud Uus-Meremaa rahvas tundis ennast esmakordselt võrdsena Briti impeeriumi rahvaste peres.

Järgnevalt kirjeldan mõnda nähtud muuseumi detailsemalt.

Waipu muuseum (Waipu Museum) <https://www.waipumuseum.com/html/index.htm>

Alates 1853. aastast sai Põhjaasaarel asuv Waipu uueks koduks suurele Šotimaalt väljarännanud kogukonnale. 19. sajandi keskel asustas Waipu ja selle lähiümbruse ca 1000 ümberasunud šotlast. Šotlaste kogukond Waipus on elujõuline ka tänasel päeval, Waipu muuseumil on šoti pärandi ja identiteedi hoidmisel erakordselt suur roll. Muuseumi kogusse kuuluv Šoti ümberasujate arhiiv 19. sajandist kuulub UNESCO maailmapärandi hulka. Ümberasujate järeltulijad loetakse täna kümnetes tuhandetes, neid võib leida lisaks Waipule ka Uus-Meremaa teistes piirkondades ja mujal maailmas. Muuseumi info- ja esmeterohke püsinäitus räägib šotlastest ümberasujate loo.

Waitangi rahulepingu ala ja muuseum (Waitangi Treaty Grounds, Waitangi Museum)

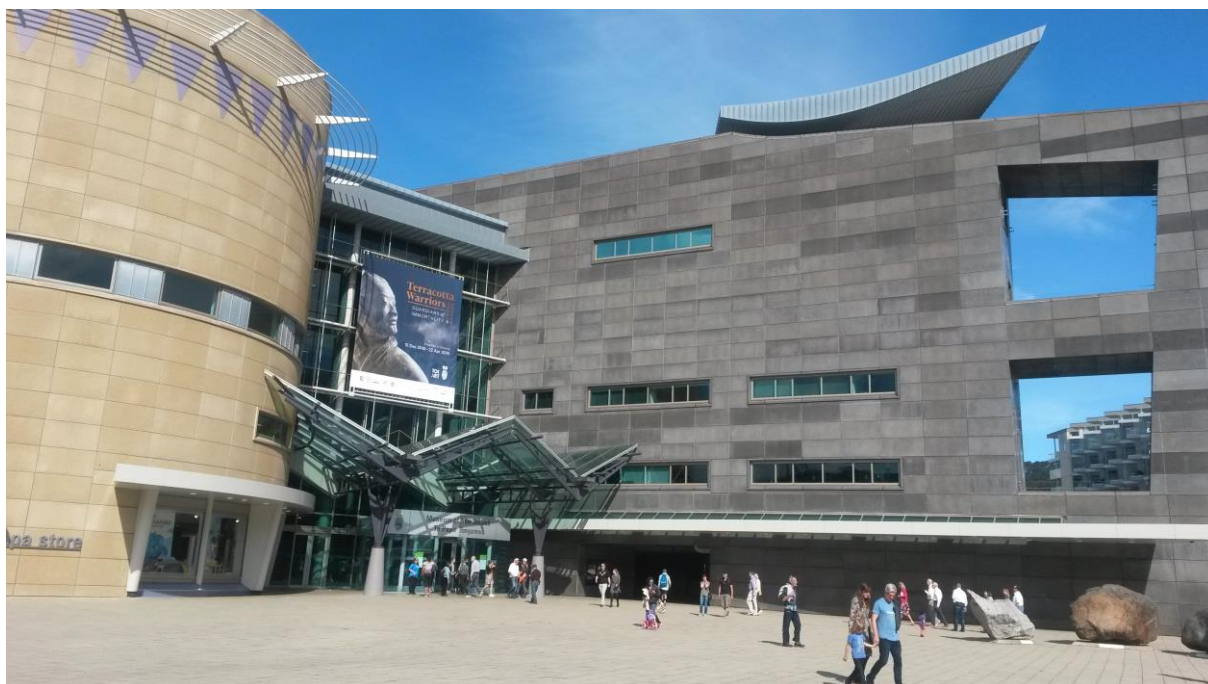
<https://www.waitangi.org.nz/>, <https://www.waitangi.org.nz/experiences/museum-of-waitangi>

Selles paigas kirjutati 1840. aasta 6. veebruaril pärast pikki ja keerulisi läbirääkimisi alla Waitangi rahuleping Ühendkuningriigi esindajate ja maoori hõimujuhtide vahel. Waitangis saab näha rahuläbirääkimiste maja ja rahulauda, siin asub ka maooride suguharumaja whareniui (meeting house). Waitangis kogesime esimest korda maooride traditsioonilist vastuvõtu tseremooniat.

Hiljuti avatud Waitangi muuseumi püsinäitus pakub väga heal tasemel koostatud ja atraktiivselt esitatud ülevaate sündmustest, mis viisid rahulepingu sõlmimiseni ja isikutest, kes olid sellega seotud. Eksponeeritud on hulgaliselt originaalesemeid, näituse interaktiivsed lahendused aitavad süveneda teemadesse. Rahuläbirääkimiste protsessi kulgu kajastab kunstiliselt heal tasemel lavastatud 15-minuti pikkune film.

Uus-Meremaa muuseum Te Papa (Museum of New Zealand Te Papa Tongarewa, tõlkes: varalaegas)

<https://www.tepapa.govt.nz/>

Uus-Meremaa rahvusmuuseum Wellingtonis on riigi kõige olulisem muuseum – kauni arhitektuuri ja uhkete näitustega imposantne hoone. Selles hoones peeti konverentsi viimane ettekandepäev.

Tutvusin Te Papa näitustega viimasel Uus-Meremaa päeval. „Ko Rongowhakaata: The Story of Light and Shadow“ – Te Papa ja Põhjaasaare idakaldal elava Rongowhakaata suguharu koostöös sündinud näitus. Rongowhakaata’dele kuuluvad peenelt nikerdatud esemed ja muuseumis eksponeeritud whareniui on imeilusad, näituse pealkiri viitab meisterlikus nikerduskunstis sündiva valguse ja varju mängule.

„Gallipoli: The scale of our war“ on grandioosne dramatiseeritud näitus-jutustus esimese maailmasõja lahingutest, milles osalesid Uus-Meremaa sõdurid. Näitus avati Gallipoli lahingu 100. aastapäeval 2015. aasta aprillis ja eksponeeritakse neli aastat. Lugu räägitakse kaheksa sõjas osalenud uusmeremaalase silme läbi, sõjasündmuste dramaatiline pinge mõjub vaatajale tugeva emotsionaalse laenguga. Sügava mulje jätvavad elutruud, perfektses teostuses hiiglaslikud mannekeenid. Efektse esituse juures pole midagi ette heita näituse sisule, erakordse põhjalikkusega on avatud Gallipoli lahingute erinevad aspektid.

Rahvusmuuseumisse pääs on prii kõigile. Vaid mõne näituse puhul küsitakse piletiraha. Üks niisugune on aasta lõpus avatav Hiina terrakotasõdalaste rändnäitus.

Kokkuvõtteks hindan lähetust Uus-Meremaale erialasele konverentsile sisukaks ja õpetlikuks ning tutvumist arvukate sealsete muuseumitega inspireerivaks. Lisaks sellele tekkisid uued kontaktid konverentsil osalenud kolleegidega muuseumitest ja museoloogia eriala õpetavatest kõrgkoolidest erinevatest maailma paikadest.

Minu lähetust Uus-Meremaale toetasid Tartu linn muuseumitöötaja stipendiumiga, Tartu Linnamuuseum, ICOM Eesti Rahvuskomitee ja Eesti Kultuurkapital.

Aucklandi Kunstimuseum